

'N NUWE SONERING VIR STADS- EN STREEKBEPLANNING, NAAMLIK 'N "OOP TOEKOMS"

J.J. Steyn

Departement Stads- en Streekbeplanning,
Universiteit van die Vrystaat

Summary

According to Goudappel, the concept future has different facets and meanings. The urbanistic concept identifies three levels of thinking that will influence future scenarios, namely at normative (ideostructural), at theoretical (superstructural) and at practical level (infrastructural).

At ideostructural level the future is determined by the values of people. At theoretical level a new theory is sought for future planning, and each decade since 1980 offered a different solution. In practice, planning has not always assisted in making the world a better place. A new zoning could be introduced in which certain spaces are zoned as space with an indeterminate future or "open future" to withdraw land from development for certain periods (10, 20, 50, 100 or 500 years).

Opsomming

Volgens Goudappel het die begrip toekoms verskillende fasette en betekenis. Die urbanistiek konsep identifiseer drie vlakke van denke wat toekomsensario's sal beïnvloed, naamlik op normatiewe (ideostruktuur), op teoretiese (superstruktuur) en op die praktiese vlak (infrastruktuur).

Op ideostruktuurvlak word die toekoms deur waardes van mense bepaal. Op teoretiese vlak word daar vir toekomsbeplanning na 'n nuwe teorie gesoek en het elke dekade sedert 1980 'n ander oplossing gebied. In die praktyk het beplanning nie altyd gehelp om van die wêreld 'n beter plek te maak nie. Moontlik kan 'n nuwe sonering ingestel word waarin sekere ruimtes as ruimte met 'n onbepaalde toekoms of "oop toekoms" gesoneer word om op die manier vir bepaalde tye (10, 20, 50, 100 of 500 jaar) grond van ontwikkeling te onttrek.

1. INLEIDING

In die laaste helfte van die vorige eeu het beplanning (stads- en streekbeplanning) verander vanaf bloudrukbeplanning na omvattende beplanning tot kommunikatiewe beplanning. Die hele proses was 'n poging om die gehalte te verbeter, maar ook om dit meer aanvaarbaar te maak vir die publiek.

As na beplanningsdefinisies (stads- en streekbeplanning) gekyk word, is daar een konstante wat altyd teenwoordig is, naamlik die begrip *toekoms* (letterlik of figuurlik). Beplanning kan beskryf

word as 'n toekomsgerigte aksie waarin menslike insigte en waardes by besluitneming in ag geneem word in 'n poging om onderlinge harmonie tussen mens en natuur te verkry.

Die aard en wese van die toekoms word bepaal aan die hand van Goudappel (1985) se urbanistiekonsept. Dit toon dat die toekomsbeplanning op drie maniere benader moet word, naamlik normatief, teoreties en fisies, soos dit in die werklikheid gebeur.

2. FASETTE VAN DIE TOEKOMS

"Naast het wordende is er, zoals Plato ons leert, het zijnde. Het laaste is het onvergankelijke, de altyd werksame bron, die eigenlijk geen verlede of hede ken"¹, aldus Goudappel (Messing, 1988:265). Beplanning is op die toekoms gerig en elke nuwe tyd het sy eie ontplooiing van die werklikheid. Die Middeleeue is verras deur die perspektiewe denke van die Renaissance wat die derde dimensie op alle vlakke van die menslike samelewing betrek het. Net so bring die koms van die inligtingstechnologie die toekoms al nader en word die vierde dimensie, naamlik tyd, betree. Rekenaarsimulasies kan egter nie die volle toekoms voorstel nie want daar is nog meer dimensies wat betree kan word, soos die vyfde of sesde dimensie (Goudappel (1981:35). Soms is beplanning gebaseer op projeksies van die werklikheid waarvan ons net die skaduwee of 'n deursnit of slegs enkele kante sien, dit wil sê op abstraksies van die werklikheid (kyk figuur 1).

¹ Teenoor om te word, is daar, soos Plato ons leer, om te wees. Die laaste is die onverganklike, die altyd werksame bron, wat in die finale instansie geen verlede of hede ken nie.

Vir hierdie studie word, behalwe die fisiese werklikheid, ook na ander abstraksies gekyk wat die werklikheid beïnvloed, naamlik die teorie as eerste vlak van abstraksie en ideologie as tweede vlak. Goudappel (1983:10) se urbanistiekonsept waarin elke mens toegelaat word om die werklikheid kreatief te benader word as basis vir dié ontleding van die toekoms gebruik. Die drie vlakke van denke² (Goudappel, 1985), naamlik die ideostruktuur (waardes en norme), superstruktuur (organisasie en proses) en die infrastruktuur (tegnieke en werklikheid) word gebruik om die verskille wat ten opsigte van tydenke of toekomsiening kan bestaan te illustreer. Dit sluit aan by die mens se nuwe kennis wat sy handeling sien as 'n ideologiese keuse vir 'n sekere tipe teorie of proses om as tegniek in die werklikheid toegepas te word. Goudappel (1986:11) gebruik die urbanistiekonsept in die evaluering van toekomsensario's om die verskillende denkvlakke te ontleed en in 'n model saam te vat (kyk figuur 2). Sodoende kan afgelei word waar die klem van die spesifieke toekomsprojeksies lê. Val dit op kwantiteit (infrastruktuur), beleid (superstruktuur) of gehalte

² De ideostruktuur: dat zijn de diepere achtergronden die in het filosofiese, ideologiese en religieuse vlak kunnen liggen; het gaat daar vooral om de zingeving, het Waarom van ons bezig zijn."

"De superstruktuur: de manier waarop onze samenleving in elkaar zit (organisatie) en funktioneert (proces) en de manier waarop wij daarover denken."

"De infrastruktuur: de hele verzameling van (bouw)werken die we gemaakt hebben en nog steeds maken om te wonen, te werken, verbinden te leggen, enz." (Goudappel en Wessels, 1982:99-100).

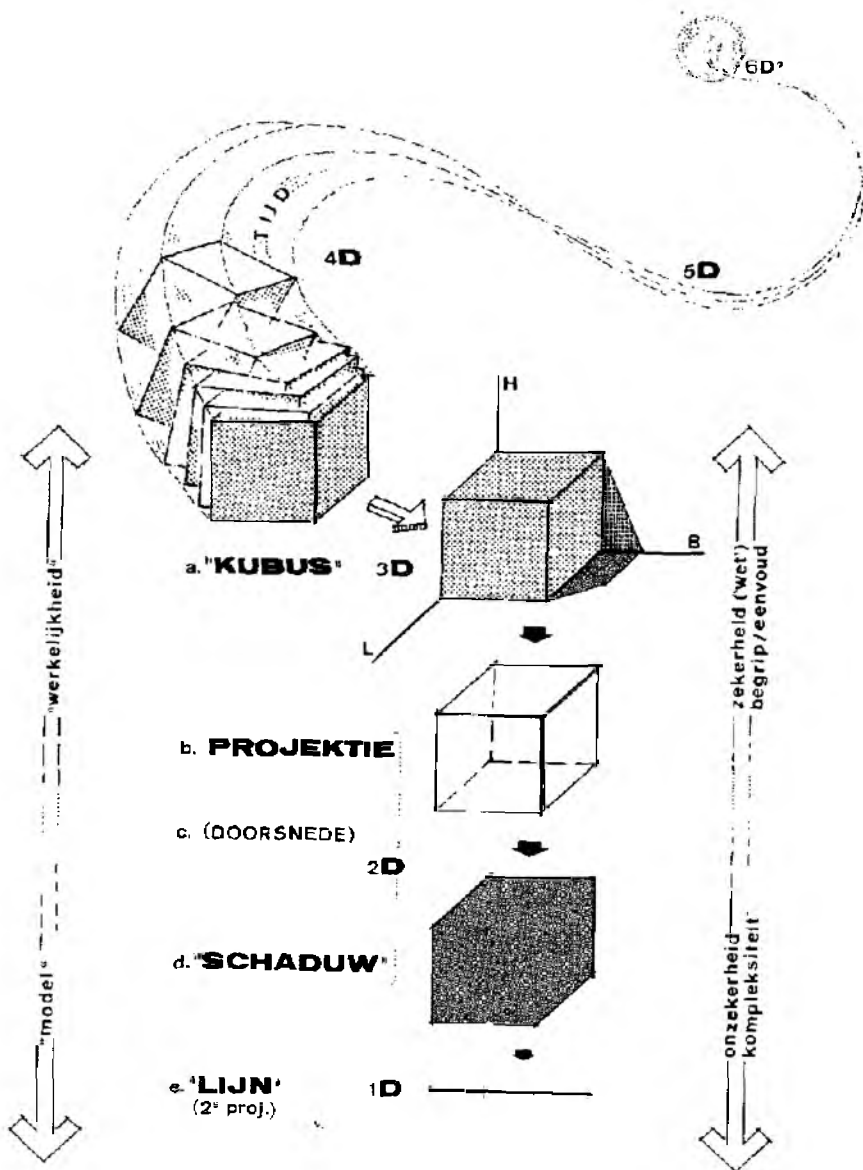

Fig. 1: Dimensies van die werklikheid (Goudappel, 1981:36)

(ideostruktuur)? Tog is die werklikheid meer ingewikkeld en is die keersy van beplande scenario-bou die ramp, die katastrofe³ of die chaos⁴.

3. DIE TOEKOMS AS NORMATIEWE DENKE

Goudappel (1986:1) merk op dat die wêreld gedurende die laaste dekades oorspoel word met toekomsscenario's en toekomsverkenings. Die wesentlike onderbou van hierdie scenario's is meestal 'n kombinasie van ekonomiese, tegnologiese en sosiale

³Vir Goudappel (1981:52) beteken dit die plotseling uit die handloop of ineenstorting van maatskaplike situasies, reëlins en/of planne.

⁴Cartwright (1991) vind chaos is orde sonder voorspelbaarheid.

faktore. Hierdie tipe denke konsentreer meestal op die

infrastruktuurvlak waar verandering gewoonlik as slegs verandering van die .bestaande gesien word – “meer van hetzelfde blijven ophoesten” (Goudappel, 1986:7). Utopiese denke aan die ander kant kan as abstrak en onrealisties beskou word.

Goudappel (1986:4) identifiseer vier vlakke van bewussyn, naamlik die fisiese-, die analitiese, die simboliese en die sakrale werklikheid. Die eerste val in die wêreld van die werklikheid (infrastruktuur), die tweede in die teoretiese wêreld (die superstruktuur) en die derde en vierde in die wêreld van die ideële (ideostruktuur). Op die eerste vlak is tyd soos ons dit ken, . liniêre tyd of horlosietyd (eksak in ure, minute en sekondes). Die tweede vlak bevat psigiese tyd as 'n ervarende saak waar emosie 'n rol speel (soos die eindelose wag vir 'n bus in die reën). Op vlak drie het mense te make met tyd wat meer deursigtig word soos in 'n

droom of 'n mite (lank, lank gelede...). Op vlak vier het tyd die betekenis van 'n visie (self die utopiese) wat uiteindelik lei tot nuwe waardesisteme (ook gelowe).

Die mens ervaar dus die onderskeie tydskategorieë, verlede, hede en toekoms, verskillend. Die hede is die mees konkrete, maar hoe verder die verlede of toekoms in, hoe meer abstrak word tyd. In beplanning is die jaarlikse begroting gebaseer op 'n tipe “bloudrukbeplanning”. Hoe verder in die toekoms gekyk word, hoe meer word beplanning strategiese beplanning en beleidsbeplanning waar norme en waardes 'n groter rol speel as die fisiese opset.

Toekomsprojeksies is volgens Van Riessen (1973:19) soos 'n geweeskoot wat op een meter moeilik mis kan wees. Op vyfhonderd meter sal dit die kol mis al is die afwyking net 'n graad of twee. Al wat seker is omtrent die toekoms, is die onsekerheid daarvan. Juis om hierdie rede het die mens begin met beplanning om sodoende onsekerheid te verminder en toekomsontwikkeling te rig, en alle beplanningsdenke word gerig deur onderliggende waardesisteme.

Watter waardesisteme bepaal vandag die aard en wese van beplanning?

Healey (1997:36) vind dat die moderne Westerse wêreld “having rejected religious faith, socialism and liberalism became the two great faiths ... in the twentieth century”. Dit is ook te bemark in die beplanningsteorie waar geloof of, in Goudappel se terminologie, die ideostruktuur nie deel van beplanningsdenke is nie.

Tog is hierdie 'n miskenning van die werklikheid, aangesien 'n groot deel van die menslike samelewing nie geloof verwerp het nie. In die Weste bestaan die Christendom nog, terwyl in die Ooste onder andere Boeddhisme (Schumacher) en Hindoeïsme sterk staan en Mohammedanisme die godsdienst is wat wêreldwyd die . vinnigste groei (ook in die Weste). Vir elk van die groepe is die toekoms nie tot 'n kort of medium termyn beperk nie, maar is daar 'n toekoms na die dood. Hierdie “toekomsverwachting” bepaal dan ook die aard en wese van

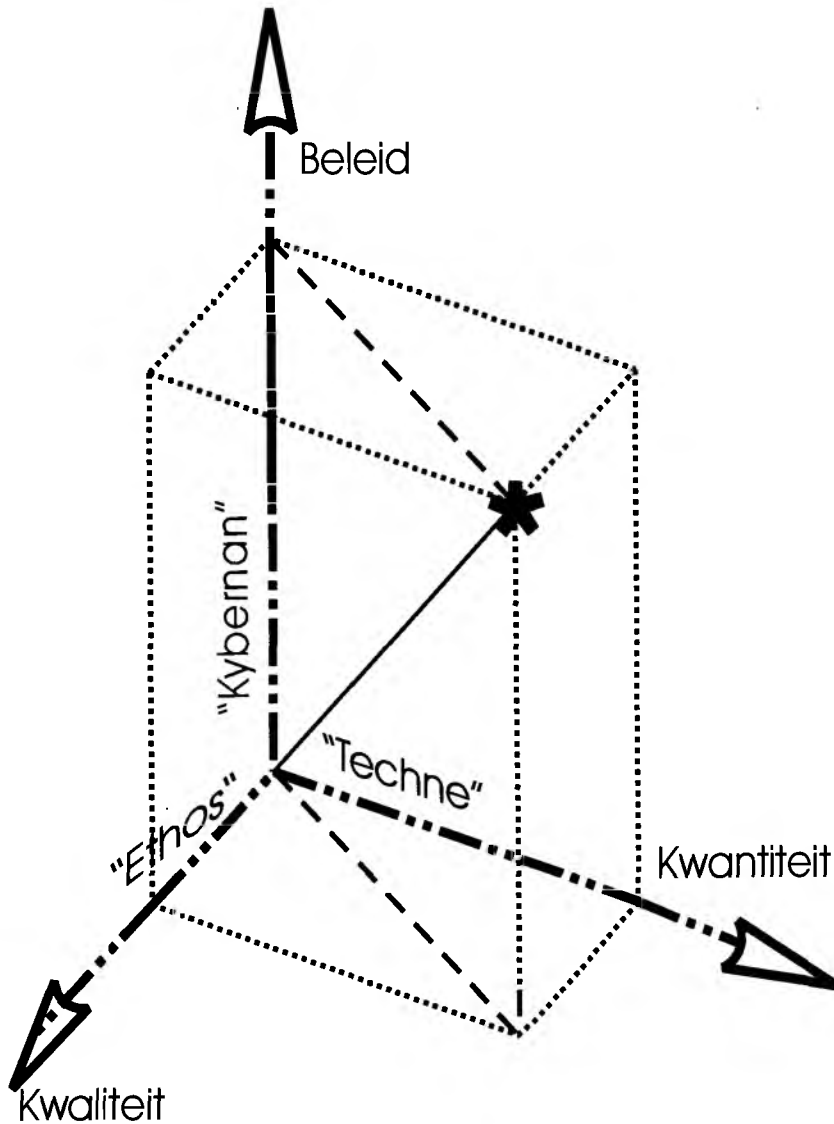

Fig. 2: Scenario ruimte (Goudappel, 1986:11)

die menslike bestaan in die huidige werklikheid.

Die huidige toekomsbeplanning sal dus 'n religieuse grondslag moet hê wat vrae moet beantwoord soos "wat is die mens?" en "wat is die oorsprong van ruimtelike beplanning?"

Die antwoord dus op 'n religieuse grondslag, want by implikasie word erken dat verantwoording gedoen moet word indien die doel nie bereik word nie. Vir die Christen is dit verantwoording aan God, vir die humanis aan die mens (individu of groep) en vir die rasionalis is dit verantwoording doen aan die wetenskap.

By beplanning word 'n bewuste keuse gemaak vir die bevordering van die maatskaplike proses om 'n bepaalde toekomstige samelewingstoestand te skep. Van Riessen (1973:210) maak die afleiding dat die dryfveer by beplanning die geloof in die ideaal van gemeenskapvorming is⁵, bedoelende dat die mens weet wat die ideële gemeenskap of tipe "Utopia" is. Gemeenskap kan volgens Van Riessen slegs bestaan as mense iets in gemeen het, waar die iets die sin van die samehang is (1979:15). Schuurman (1977:20) argumenteer dat die moderne samelewing so kompleks geword dat belangrike besluite oor die toekoms (ook toekomstige ruimtelike ordening)

⁵ Beplanners is deesdae nie meer so idealisties nie, en pragmatisme speel nou 'n belangriker rol. Doevedans en Stolzenburg (1988) ondersoek dan ook die opkoms en tanning van die gemeenskapvorming in Nederland.

nie sonder wetenskaplike kennis en analise gemaak kan word nie. In die beoefening van die wetenskap word nie alleen wette neergelê oor wat gedoen moet word nie, maar daar moet ook gepoog word om die mens se persoonlike en gesamentlike verantwoordelikheid te verhoog.

Nijkamp, (1980(b):84) sluit hierby aan deur te verwys na 'n ontwikkelingsprogram wat bestaan uit idees wat gerig is op normatief verantwoordelike oriëntasie van die samelewing. 'n Christelike oriëntasie ten opsigte van toekomstige ruimtelike ordening is dat dit voorwaardeskeppend, normstellend en geesverrykend moet wees (Nijkamp, 1980(a):14–15). Toekomsbeplanning moet daarop gerig wees om voorwaardes te skep waaronder die mens en samelewingsverbande in groter vryheid en verantwoordelikheid tot groter verskeidenheid kan ontwikkel⁶

Ander gelowe sal 'n ander uitgangspunt hê. Waar die Christendom die skeiding tussen staat en kerk erken, erken die Mohammedanisme, selfs in sy meer liberale vorm, nie die sekulêre staat nie (Fortuyn, 1997:36). Vir die Weste is die tydsbegrip liniêr, 'n reguit lyn vorentoe, opwaarts – 'n pyl, terwyl vir Afrika die beeld 'n sirkel is – 'n naatlose geheel van verlede, hede en toekoms van lewendes en dooies (Van Niekerk, 1996:3).

Hierdie is slegs enkele aspekte van hoe geloof die menslike siening bepaal. Calvin het die Christendom beskryf as 'n bril waardeur die werklikheid gesien word, (byna soos in die land van Oz waar alles groen is - Baum, 1986).

4. DIE TOEKOMS IN BEPLANNINGSTEORIE

Beplanningsteorie het volgens Hall (1996:327) in die 1960's 'n breek met die verlede gemaak. In 'n groot mate was beplanning daarop gerig om 'n produk, 'n plan as bloudruk te lewer. Dit het geleidelik verander toe toenemend besef is dat dit die proses is

⁶ Kyk Steyn (1997) vir "Enkele riglyne vir 'n Christelike benadering tot stads- en streekbeplanning".

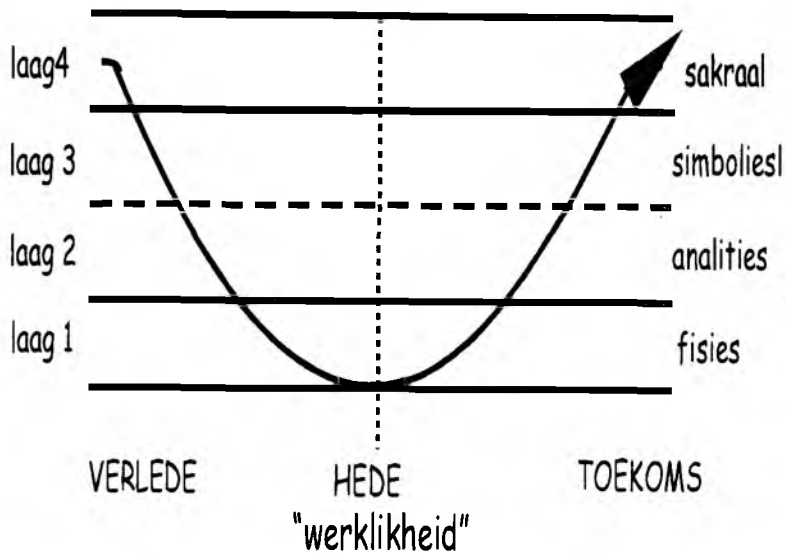

Fig. 3: Vlakke van bewussyn in die tyd fenomeen (Goudappel, 1983:3)

wat moet verander. In 1962 het Davidoff en Reiner beplanning gedefinieer as “a process for determining appropriate future action through a sequence of choices” (Faludi, 1973:11).

Nou was dit nie meer die kreatiewe kunstenaar wat met sy plan vir die toekoms die verbeelding aangegryp het nie, maar ’n kwessie van ’n keuse tussen verskillende alternatiewe. Hulle het wel besef dat “man operates with imperfect knowledge” en dat sy “abilities to calculate and control” derhalwe baie beperk is (Faludi, 1973:14). Tog is geglo dat “the possibility of effective planning rests on the assumption that man controls his destiny, either by affecting the rate and direction of ongoing change or by initiating such motion” (Faludi, 1973:17).

Die vertroue in omvattende beplanning is in 1963 deur Webber aangegryp in die vertroue dat die verbeterde vermoë om projeksies te maak en “improved theory” die nodige vrug op die arbeid sal lewer (Faludi, 1973:102).

Webber sê:

“Of course, ideal solutions to problems, full identification of probable consequences, and faultless evaluation of alternative actions are all patently impossible. We will always lack perfect knowledge; mature judgement will always be too scarce and the

limitations of human intellectual capacities will never permit adequate comprehension of the urban system’s complexities. The best will always elude us; only the better can ever be found” (Faludi, 1973:103).

Die stelselbenadering sou die hoeksteen van hierdie nuwe benadering word, en daar is geglo dat al meer inligting met behulp van die rekenaar verwerk en gerasionaliseer sou word (Hall, 1996:330).

Tog het Webber die aard van die probleme waarmee beplanners gekonfronteer word verstaan toe hy die stad beskryf het “as a jungle in which overlapping interest groups of all sorts compete avidly for favor and advantage in pursuing their separate ends” (Faludi, 1973:104).

In ’n poging om die botsing tussen die ideaal van rasioneel omvattende beplanning en die realiteit van organisatoriese keuse te oorbrug, is vanaf substantiewe beplanning via prosesbeplanning na normatiewe beplanning beweeg (Faludi, 1973:116). Deur middel van pleitbeplanning [“advocacy planning” (Davidoff in Faludi:1973)] asook openbare deelname (Arnstein, 1969) is gepoog om, na die gebeure van die sestigerjare soos die burgerregtebeweging, die studente-opstande asook die mislukkings van stedelike hernuwingsprojekte, die vertroue in die

beplanningsproses te herstel (Hall: 1996:332). Van dié tyd skryf Peter Hall(1989:20) soos volg:

“By the end of the 1960s, all had changed Almost every value that planners had cherished was now stood on their head. Instead of a belief in top-down planning by value-free experts, there was now a deep distrust of professional expertise and a demand for advocacy planning based on grassroots involvement.”

Elke aksie lok ’n teenreaksie uit – ook in die beplanningswêreld. So het die onvermoë van openbare deelname om botsende belange op te los, uiteindelik gelei tot die “NIMBY”-sindroom (Dear, 1992:290). Om die probleme te oorkom, word onder andere na nuwe teorieë gesoek. Tans word Healey (1992:144) se kommunikatiewe benadering as ’n moontlike oplossing beskou, aangesien dit poog om demokratisiese besluitneming in ’n wêreld van materialisme, modernisme en rasionalisme te verstaan. Sy sien die oplossing as volg:

“We need to rework the store of techniques and practices evolved within the planning field to identify their potential within a new communicative, dialogue-based form of planning” (Healey, 1992:160).

’n Teenreaksie is dié van Voogd (1998) wat die sosiale dilemmas uitwys wat die kommunikatiewe beplanning onwerkbaar maak, soos die gebrek aan tyd om oral deel te neem.

Hall (1997) kom in retrospeksie tot die gevolgtrekking dat elke dekade in die laaste helfte van die vorige eeu ’n spesifieke karakter gehad het en beskryf hulle soos volg:

1950s	Tyd van hoop
1960s	Tyd van verandering
1970s	Tyd van besinning
1980s	Tyd van terugtog
1990s	Tyd van teenstellings

Elkeen van hierdie dekades (behalwe die laaste) verteenwoordig ’n pendulumbeweging of ’n reaksie teen die ekonomiese, sosiale en/of fisiese beplanning van die vorige dekade. Tog was die verandering van die 1990’s in terme van politieke, ekonomiese, tegnologiese, kulturele en ruimtelike dimensies so groot dat Castells

(1992:77-78) meld dat hierdie “new world requires a new understanding and ultimately a new theory” maar wat dit gaan wees weet hy nie. Hall (1996:40) bevestig dat die tendens nie verander het nie en dat “theory has become even more detached”. Daar word dus gesoek na ’n nuwe sinvolle teorie. Miskien is dit omdat die wêreld van die teorie, wat vir ’n lang tyd deur Marxistiese teoretici gedomineer is, na die val van die Oosbloklande geen teoretiese basis meer het nie (Hall, 1996:418). Daar word dus nie net op die teoretiese vlak na ’n nuwe teorie gesoek nie, maar ook na ’n nuwe ideologiese basis.

5. DIE TOEKOMS IN DIE WERKLIKHEID

Beplanners is veral op twee maniere met die toekoms besig, naamlik deur die toekomsbeplanning of beheerbeplanning. In die eersgenoemde geval kan dit die skepping van ’n toekomstige toestand deur ontwikkeling behels, of die opstel van toekomsplanne wat die gemeenskap (ook ontwikkelaars) moet gebruik om by die beoogde ontwikkeling uit te kom (’n riglyn wat gevolg moet word).

In Suid-Afrika het ons in die laaste vier dekades van die 20ste eeu minstens die volgende vier tipes “toekomsplanne” gehad:

- 1960’s Meesterplanne
- 1970’s Gidsplanne
- 1980’s Struktuurplanne
- 1990’s Ontwikkelingsplanne

Die vraag is egter of hierdie planne gehelp het om van die werklikheid ’n beter plek te maak, of die nodige beheer en leiding verskaf het om ’n beter ruimtelike struktuur daar te stel. Die doel van beplanning is om chaos te voorkom of om groot toekomstige veranderinge te stuur of om dit wat “mooi” is te beskerm.

In die werklikheid is daar genoeg bewyse in die literatuur om die mislukking van beplanning aan te toon. Ons verwys na bekende werke soos “The federal bulldozer” (Anderson, 1966), “After the planners” (Goodman, 1972) en “Great planning disasters” (Hall, 1980).

Hall (1996:343) beskryf die rol van beplanners na die ekonomiese resessie in die 1980’s soos volg:

“Planning turned from regulating urban growth to encouraging it by any and every possible means. Cities ... were machines for wealth creation; the first and chief aim of planning must be to oil the machinery. The planner increasingly identified with his traditional adversary, the developer; the gamekeeper turned poacher”.

In elke stad in Suid-Afrika kan voorbeelde van hersonering en verandering van toekomsplanne om “sinnelose ontwikkeling” toe te laat, selfs in die naam van volhoubare ontwikkeling, gevind word. Bloemfontein se hoofbaken, Naval Hill, is in 1926 as Natuureservaat geproklameer en is een van min natuurparke met wilde diere ter wêreld wat in ’n stedelike gebied geleë is en boonop byna teenaan die stadskern. Tog is verskeie strukture en geboue daar opgerig en grondgebruik toegelaat wat strydig is met die proklamasie. Ons verwys na die 1954-dorpsaanlegskema van Bloemfontein, die 1975-gidsplan en die struktuurplan van Bloemfontein. Ontwikkelaars kry dit altyd op een of ander manier reg om die toekomsbeplanning, die beheerbeplanning of die volhoubare beplanning te systap. Soms voel dit of niks meer “heilig” is as dit oor ontwikkeling gaan nie, veral as stede na nuwe beleggings en werksgeleenthede⁷ soek.

Om ’n swak of verkeerde beplanningsbesluit te herroep of reg te stel is nie maklik nie, want dit verleen sekere regte wat finansiële implikasies het. Dit sou dus beter gewees het as dit nooit beplan of toegelaat is om te ontwikkel nie.

’n Nuwe beplanningshulpmiddel of -instrument is dus nodig om in tyd en ruimte vir die volgende generasies plek te maak om hul eie beplanning te doen. ’n Tipe volhoubare beplanning wat getrou is aan Brundtland (1987:8) se definisie van volhoubaarheid is die volgende:

“Development which meets present needs without compromising the

⁷ Net so het die ontwikkeling van kantoorparke en besigheidsentra die ekonomiese posisie van die middestad in alle Suid-Afrikaanse stede verswak.

ability of future generations to achieve their own needs and aspirations.”

Om ten opsigte van ruimtelike ordening dit reg te kry, kan sekere ruimtes moontlik van beplanning onttrek word. Hierdie ruimtes behou dan hul huidige gebruike, maar word as “oop toekoms” geklassifiseer. Geen beplanning of ontwikkeling, van watter aard ook al, mag vir vooraf bepaalde tye van 10, 20, 50, 100 of 500 jaar op die gebiede plaasvind nie. Slegs sulke drastiese maatreëls sal sorg dat daar gebiede is waarop toekomstige geslagte hul eie beplanning kan doen (ook hul eie suksesse en foute kan maak en nie net die huidige generasie se foute erf nie).

Die besluit oor die grootte en die tydsduur van sodanige beperkinge sal ’n konsensusbesluit van die owerheid, die betrokke gemeenskap en die grondeienaars moet wees.⁸ Die Kruger Nasionale Park, wat meer as ’n honderd jaar gelede deur president Paul Kruger tot wildtuin geproklameer is, is nou onder druk om weiding aan arm grondlose bure te verskaf. Ten opsigte van die voorgestelde sonering moet geen mens of regering die mag hê om die grondgebruik te verander nie. Korttermynvoordele of ontwikkelingswins sal dan geen invloed hê nie, en politici wat aan stemme by die volgende verkiesing dink, sal dan op geen manier hul hande op sodanige grond kan lê nie.

Huidige gebruike op sodanige grond sal goed gemonitor moet word sodat volgende eienaars nie maniere kan vind om by die aard en wese van hierdie beskerming verby te kom nie⁹. Die voorgaande moet gesien word as die begin van ’n proses wat aan die gang gesit word om ruimte te laat vir toekomstige geslagte om self te beplan.

⁸ In dele van Duitsland mag ’n plaaseienaar sy grond as “erfgrond” laat registreer en dan is dit sy nageslag s’n. Nie hy of een van sy nageslag mag dit verkoop of verpand nie, dit moet onbelaas vir die volgende geslagte behoue bly.

⁹ Die bewaring van historiese geboue word soms ontduik as sodanige geboue ontwikkeling terughou. Dit word gedoen deur swak onderhoud tot ’n punt te voer waar die gebou platgeslaan moet word omdat dit te gevaarlik vir menslike gebruik geword het, of omdat rondlopers daarin geslaap en dit per ongeluk afgebrand het.

6. 'N NEDERIGE BENADERING TOT DIE TOEKOMS

Die toekoms is dus meer kompleks as wat die mens (ook die beplanner) dink. Die veronderstelling dat beplanners weet wat die volgende generasies gaan benodig en dat hul dit nou reeds kan voorsien, is 'n illusie. Die toekoms is onvoorspelbaar en is geen liniêre projeksie van die huidige situasie nie. Die toekoms behels meer as fisiese beplanningsprojeksies. Dit moet die

waardes en drome van mense asook teoretiese benaderings inkorporeer in 'n tyd waarin die beplanningsteorie nie weet watter kant toe dinge moet gaan nie.

Miskien sal dit help as beplanners nederig genoeg is om te aanvaar

- (1) dat hul beste beplanningsteorieë te gebrekkig is om die werklikheid van die toekoms vas te vang;

- (2) dat hul beste toekomsprojeksies die kol gaan mis; en
- (3) dat hul beste planne binne 'n paar jaar nie meer werkbaar gaan wees nie en vervang sal moet word deur ander nuwe toekomsplanne. Laat dus grond oop vir volgende geslagte om oor te besluit en moenie alle besluite nou wil neem nie.

Bronnelys

- Anderson, M. 1967. The federal bulldozer. McGraw-Hill Book Company. New York.
- Amstein, S.R. 1969. A ladder in public participation. American Institute of Planners Journal, Vol. 35(4), Oxford Brookes University, 2 – 4 April, 1998.
- Baum, L.F. 1986. The wonderful wizard of OZ. University of California Press, Berkeley.
- Brandtland, G.H. 1987. Our common future. Oxford University Press, Oxford.
- Cartwright, T.J. 1991. Planning and chaos theory. American Planning Association Journal (Winter 1991). Vol. 57 No. 1: 44 – 56.
- Castells, M. 1992. The world has changed: can planning change? Landscape and Urban Planning, No.22(1992): 73 - 78.
- Dear, M. 1992. Understanding and overcoming the NIMBY Syndrome. Journal of the American Planning Association, Summer 1992:288 - 300.
- Doevedans, K. & Stolzenburg, R. 1988. Wijksgedachte in Nederland: gemeenskapsstrevens in een stedenbouwkundige context. Bouwstenen, No. 14, Faculteit Bouwkunde, Technische Universiteit Eindhoven, Eindhoven.
- Faludi, A. 1973. A reader in planning theory. Pergamon Press. Oxford.
- Fortuyn, P. 1997. Tegen de Islamisering van onze cultuur. A.W. Bruna Uitgevers, B.V. Utrecht.
- Goudappel, H.M. 1981. Ruimtelijke planning in de onzekerheid van die jaren tachtig. Staatsuitgeverij. S. Graveshage.
- Goudappel, H.M. & Wessels, H. 1982. De mens en hun ruimte. Kollege diktaat vir kursus 7B010. Diktaat Nr. 7.031, Vakgroep Urbanistiek en Ruimtelike Organisasie. Afdeling Bouwkunde, Technische Hogeschool Eindhoven, Eindhoven.
- Goudappel, H.M. 1983. Kreatiewe konsolidasie als voorbereiding tot de informatiestad. Referaat gelewer tydens Simposium "Innovasie in het stedelijk gebaken". Bergen op Zoom Nederland, 20 Oktober 1983, pp. 1 – 16.
- Goudappel, H.M. 1985. Urbanistics: A way to a new understanding of man's relationship with the environment. Man – Environment Systems 15:179 – 184.
- Goudappel, H.M. 1986. Enkele fundamentele beskouingens over het karakter van toekomsverkenningen of latere termyn, over die opzet en het gebruik van scenario's en de keuze van drie senario's voor het jaar 2050. Bureau
- Goudappel. Coffeng BV Decenten, Netherlands.
- Hall, P. 1980. Great planning disasters. Weidenfeld and Nicolson, London.
- Hall, P. 1989. The turbulent eighth decade: challenges to American city planning. Journal of the American Planning Association. Vol. 55, No. 3: 275 – 282.
- Hall, P. 1996. Cities of tomorrow (updated edition). Blackwell Publication, Oxford.
- Hall, P. 1997. Reflection past and future on planning cities. Australian Planner. Vol. 34, No. 2: 83-89.
- Healey, P. 1992. Planning through debate: the communicative turn in planning theory. Town and Regional Planning, Vol. 63(2), 1992: 143 - 162.
- Healey, P. 1997. Collaborative planning. Shaping places in fragmented societies. Macmillan Press Ltd. Hong Kong.
- Messing, M. (Ed.) 1988. Religie als levende ervaring. Van Gorcum. Assen/Maastricht. (Chairman, World Commission on Environment and Development).
- Nijkamp, P. 1980. "Waarden en waarheid in de ruimtelijke wetenskap" Radix. Sesde Jaargang, No. 1: 2 – 19.
- Schuurman, E. 1977. Reflections on a technological society. Wedge Publishing Foundation, Toronto.
- Schuurman, E. 1980. Technology and the future. A philosophical challenge. John Deyell Company. Lindsay Ontario.
- Steyn, J.J. 1997. Enkele riglyne vir 'n Christelike benadering tot stads- en streekbeplanning. Tydskrif vir Christelike Wetenskap. Vol. 33 (1 & 2), 51 – 64.
- Van Niekerk, A. 1996. Anderkant die reënboog. Tafelberg Uitgewers Bpk. Kaapstad.
- Van Riessen, H. 1973. De maatskappij der toekomst. Uitgeverij T. Wever. Franeker, Netherlands.
- Van Riessen, H. 1979. Mondigheid en de machten. Buijten en Schipperhijn, Amsterdam.
- Voogd, H. 1998. Social dilemmas and the communicative paradox. Paper at Planning Theory Conference, Oxford Brookes University. 2 – 5 April, 1998